

Степанюк Р. Л., доктор юридичних наук, професор, професор кафедри криміналістики та судової експертології факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ;

Абрамчук В. А., судовий експерт сектору автотехнічних досліджень відділу інженерних, економічних, товарознавчих видів досліджень та оціночної діяльності Рівненського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України

СУДОВА ІНЖЕНЕРНО-АВТОТЕХНІЧНА ЕКСПЕРТИЗА: ПОНЯТТЯ ТА ОБ'ЄКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Одним із видів судових експертиз, які мають суттєве значення у вирішенні завдань кримінального провадження, передусім про злочини проти безпеки руху та експлуатації транспорту, є автотехнічна експертиза. Початок її розвитку в нашій країні відносять до 50-х років минулого століття. З того часу було накопичено значний практичний досвід проведення зазначеного виду експертизи, здійснено ряд ґрунтовних наукових досліджень у даному напрямі. Проте, незважаючи на солідну кількість наукових праць із технічних аспектів проведення судової автотехнічної експертизи, доводиться констатувати недостатність опрацювання правової природи та сутності зазначеного виду експертних досліджень. Відповідно виникають певні суперечності у нормативному регулюванні пов'язаних із нею суспільних відносин, визначенні поняття автотехнічної експертизи, а також її місця у сучасній класифікації судових експертиз.

Уявляється, що вирішення питання щодо сутності автотехнічної експертизи перш за все потребує з'ясування місця відповідного різновиду досліджень у складі класу інженерно-технічних експертиз. З цього питання немає чіткої відповіді в нормативно-правових актах із судово-експертної діяльності.

Так, в інструкції Міністерства юстиції України про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень відсутнє чітке розуміння рівнів класифікації судових експертиз. Відповідно автотехнічна експертиза визначена як різновид інженерно-транспортної експертизи. Остання в свою чергу є підвидом виду інженерно-технічних експертиз.

На нашу думку, в даному питанні слід передусім уточнити ієрархічну побудову судових експертиз роду інженерно-технічних. Зокрема, інженерно-транспортна експертиза має бути визначена як вид судових експертиз у межах цього роду, яка включає кілька підвидів, у тому числі автотехнічну.

У переліку видів експертних спеціальностей, за якими присвоюється кваліфікація судового експерта фахівцям науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України, експертні спеціальності встановлені для інженерно-транспортної експертизи. Зокрема, індексами 10.1, 10.2, 10.3 і 10.4 позначені спеціальності: дослідження обставин і механізму дорожньо-транспортних пригод, дослідження технічного стану транспортних засобів, дослідження деталей транспортних засобів, транспортно-трасологічні дослідження. Як бачимо, в даному випадку тип транспорту (автомобільний, залізничний тощо) у диференціації експертних спеціальностей не враховується.

Говорячи про класифікацію судових експертиз взагалі, та інженерно-транспортних зокрема, слід відмітити, що в теорії судової експертизи головною підставою для вирішення цього завдання визнається об'єкт експертизи. Не вдаючись детально до аналізу зазначеної проблеми підкреслимо, що об'єктом судової експертизи згідно ст. 1 Закону України «Про судову експертизу» є об'єкти, явища та процеси, які містять інформацію про обставини справи, що перебуває у провадженні органу досудового розслідування чи суду.

Таким чином, за об'єктом цілком справедливо можна говорити про інженерно-технічну експертизу (рід), що досліджує будь-які технічні засоби, явища та процеси, пов'язані з їх функціонуванням, інженерно-транспортну експертизу (вид), об'єктом якого є транспортні засоби, та автотехнічну (підвид), що досліджує засоби автотранспорту. При цьому останній підвид

доцільніше іменувати інженерно-автотехнічною експертизою для збереження внутрішньої логіки у побудові найменувань у системі судових експертиз.

Загальним об'єктом судової інженерно-автотехнічної експертизи є автомобільні транспортні засоби, а також явища і процеси, пов'язані з їх функціонуванням за цільовим призначенням. Нормативно-правове визначення автомобільного транспортного засобу надане у ст. 1 Закону України «Про автомобільний транспорт», згідно якої це колісний транспортний засіб (автобус, вантажний та легковий автомобіль, причіп, напівпричіп), який використовується для перевезення пасажирів, вантажів або виконання спеціальних робочих функцій. Виходячи з вказаних вище експертних спеціальностей у галузі інженерно-транспортних досліджень, можна виділити три основні категорії безпосередніх об'єктів інженерно-автотехнічної експертизи: а) обставини і механізм дорожньо-транспортної пригоди; б) технічний стан автомобільних транспортних засобів; в) окремі деталі автомобільних транспортних засобів. Зазначені об'єкти можуть досліджуватись як безпосередньо, так і, в разі неможливості, за матеріалами відповідної справи.

Наведені нормативні та теоретичні положення дають можливість сформулювати *визначення поняття судової інженерно-автотехнічної експертизи* як дослідження експертом на основі спеціальних знань автотранспортних засобів, їх деталей, дорожньої обстановки та інших обставин і механізму дорожньо-транспортних пригод, які містять інформацію про обставини справи, що перебуває у провадженні органів досудового розслідування чи суду.

Підсумовуючи викладене слід відзначити, що судова інженерно-автотехнічна експертиза має розглядатись як підвид судової інженерно-транспортної експертизи, яка, у свою чергу, є видом у складі роду інженерно-технічних експертиз. Об'єктами даної експертизи є засоби автомобільного транспорту, їх окремі деталі, обстановка і механізм дорожньо-транспортних пригод. Визначення поняття судової автотехнічної експертизи доцільно формулювати з урахуванням загального розуміння судової експертизи,

наведеного в Законі України «Про судову експертизу», та специфічних об'єктів дослідження.